

مناجات

گزیده ای از دعاهای کلام الله مجید و رسول اکرم ﷺ

گردآورنده : سعید بن علی بن وهف القحطانی

مترجم:

فاروق اعظم

تقدیم به ...

فرشتگان سعادت که راه رشادت را بر صفحات مناجاتشان برایم نگاشتند ..
به آن قلبهای تپنده ای که در شوق دیدار جگرگوشه شان اشکهای امید بلعیدند تا
فرزندشان شمعی گردد در فرا راه هدایت..

به آنانکه تنها دستان لرزان نیایششان راهگشای زندگی بود ..
بدآنانکه چتر دعاهایشان از زیر بارانهای هلاکت نجاتم داد..

به پدر و مادر ارجمندم ..

شعله های فروزان آسمان هدایتم ..

نهالتان

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار

آنهنگام که همه درهای امید برویت بسته می شوند، وزمین پهناور در دیدگانت به تنگی می گراید، ندای فطرت و سرشت تو را تنها و تنها بدرگاه آفریدگارت می خواند.

آنهنگام که خودت را موجودی تنهای تنها در ساحل ناامیدی در لابلای خارهای عجز و ناتوانی و... می یابی ناقوس عقل تو را بسوی آفریدگارت می کشاند.

آنهنگام که بفراش بیماری باچشمانی کم سو نظاره گر شگست و سستی دواها و داروهای پرزرق و برق هستی، صدایی آشنا از اعماق درون تو را بسوی آفریدگارت می خواند.

و آنهنگام که سراب زندگی در بیابانهای سوزان یأس امیدهایت را به آتش می کشد، یکه و تنها بزمین می افتی تا دستان لرزان مناجات بسوی آفریدگارت دراز کنی و با اشکهای توبه و ندامت روزگاران برباد رفته را بازیابی.

پروردگاریکتا، آفریننده آسمانها و زمین، خالق ابر و باد و مه و خورشید و فلک، الهه عالمیان نظر لطف و کرمش را بر انسان این موجود طغیانپذیر و سرکش افکند و در کالبد خاکی و مملؤ از هوی و هوس شیطانی او روح ملکوتی خویش دمید و او را به خلیفه ای و جانیشینی خویش برگزید.

این دوگانگی آمیزش خیر و شر در انسان او را فریسه و شکار جذر و مدهای بسیاری قرار می دهد تا شایستگی خود را ثابت کند. و چون پروردگار انسان او را ضعیف و ناتوان خلق نمود در فراسوی توبه و ندامت راهی گشود برای بازگشت به پاکی و طهارت.

چون بنده دست تضرع و زاری بسوی پروردگار خویش دراز کند و با دعا و مناجات در ملکوتی او کوبد هرگز و هرگز بی بهره برنخواهد گشت چرا که

پروردگار و آفریننده او بسیار سخاوتمند و کریم و بخشاینده است و ابا می ورزد که فقیر و محتاجی از در او نا امید بر گردد.

ای آنکه به ملک خویش پاینده
تویی
بر دامن شب صبح نماینده تویی

کار من بیچاره قوی بسته شده
یارب مکن از لطف پریشان ما ر
بگشای خدایا که گشاینده تویی
هر چند که هست جرم و عصیان ما را

ذات تو غنی و ما همه محتاجیم
یارب تو چنان کن که پریشان
محتاج غیر خود مگردان ما را
محتاج به بیگانه و خویشان نشوم
نشوم

بی منت خلق خود مرا روزی ده
غمناکم و از کوی تو با غم نروم
تا از در تو بر در ایشان نشوم
جز شاد و امیدوار و خرم نروم
از درگه همچون تو کریمی
هرگز
نومید کس نرفت و من هم نروم.^(۱)

سنت و رویه الهی بر اینست که هر چند بیش بدرگاهش توسل جویی و زاری گویی در پیش او عزیزتر خواهی بود و بیش به کف خواهی آورد.

و چون پیامبران نزدیکترین و عزیزترین بندگان و بردگان پروردگارند و از همه عزیزتر پیامبر بزرگ اسلام ﷺ شرط عقل است که برای رسیدن به مدارج والای عزت و سربلندی در پیش آفریدگار هستی ما نیز دعاهای آن رسول هدایت را ورد زبانمان کنیم، البته با درک و فهم معنا و مفهوم آنها، از این رو بر این شدیم ترجمه دعاهای بر گرفته شده از قرآن و حدیث پیامبر اسلام ﷺ که از ترتیب و تخریج استاد سعید القحطانی است را به سالکان درب هدایت و عاشقان بهشتهای برین الهی تقدیم داریم.

(1) مناجات، خواجه عبدالله آنصاری.

در موضوع مناجات کتابهای بسیار زیادی به رشته تحریر در آمده که متأسفانه بیشتر این کتابها شامل احادیث و روایاتی است ضعیف و یا نادرست که به پیامبر اسلام نسبت داده شده اند، کتاب مذکور چون همه حدیثهای آن درست و صحیح بوده و مؤلف کتاب زحمت تخریج آنها و اشاره به مرجع برگرفته شده از آنرا متحمل شده، بر کتابهای دیگر برتری دارد.

شاید اشاره به این نقطه که بهتر است لفظ عربی دعاها را حفظ نموده آنها را در مناجاتهایمان بدرگاه الهی بخوانیم لازم نباشد چرا که بر همه گان واضح است که ترجمه هرگز قادر نیست همه جوانب متن اصلی را در بر گیرد و همچنین خواندن آیات قرآنی و کلمات و سخنان پیامبر اکرم ﷺ بهمان صورتی که آنحضرت بر زبان مبارکشان می راندند شاید برای گشایش خزانة های رحمت و قبول درگاه الهی اولاتر باشد.

امیدواریم که توانسته باشیم با تقدیم این مناجاتنامه کچکول محتاجی خویش بسوی عاشقان مناجات دراز کنیم تا شاید نظر لطفی شامل حالمان شده از ما در دعاهایشان یادی بمیان آورند.

آداب دعا

فرموده الهی است که : ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ، إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾^(۱)

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ، أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ، فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾^(۲)

(1) سوره غافر، آیه 60 "پروردگارتان می فرمایند که در سختیها و مصیبتهایتان مرا خوانید تا بفریادتان رسم، آنانکه تکبر ورزیده از عبادتم سرباز می زنند در آتش دردناک دوزخ خوار و زبونشان خواهم ساخت".

(2) سوره بقره آیه 186 "ای پیامبر من، اگر بندگاتم از تو پرسیدند که از آنان دورم یا نزدیک، بدانند که من به ایشان نزدیکم و دعا و حاجت هر نیازمندی را برآورده می کنم، پس دعوت مرا پاسخ گویند و به من ایمان آوردند تا رستگار شوند".

رسول اکرم فرمودند: "اساس طاعت و عبادت پروردگارد در دعا خلاصه می شود مگر فرموده پروردگارتان را نشنیده اید که فرمودند. مرا بخوانید تا حاجتهایتان برآورده سازم".^(۱)

دعا میعادگاه بنده است و پروردگار، سگویی است که از آن حاجتها و خواسته ها و خواهشهای بنده بر دو بال اعتراف به سستی و ناتوانی و شکر از نعمتهای بیدریغ الهی سوار بسوی آسمانها به پرواز در می آیند.

درنیایش بنده ناتوان به دیدار پروردگار قادر و توانا می شتابد، اینجاست که بنده خودش را برای این ملاقات آماده کرده با کمال ادب و جمال اخلاق قدم به پیش می نهد. با وضوء و طهارت و پاکی، دودست لرزان عجز و سستی را بلند کرده عقل و فکرش را فقط و فقط متوجه پروردگار نموده، گناهانش را بیاد می آورد، چند قطره اشکی برگونه هایش جاری نموده و با صدایی آرام و شکسته حمد و سپاس پروردگار بر زبان جاری می کند، سپس سلامها و درودها به پیامبر اکرم ﷺ هدیه می نماید، بعد از آن برای خودش و پدر و مادر و خویشان و عزیزان و استادانش دعاها می کند و بر هردعایی اسرار می ورزد و سه بار و بیش تکرارش می کند، پس از آن برای همه مسلمانان دربند، برای مجاهدان راه پروردگار، برای همه جهان اسلام و مسلمانان و آنانکه جان و مال خویش در راه دین خدا فدا نموده اند دعا می کند.

در نیایش، قلب فقط و فقط متوجه درگاه پروردگار و قدرت و توان اوست و تنها از او و به او توسل می جوید و او را تنها با نامها و صفاتی که خودش برای خود برگزیده ندا می زند، هرگز کسی را با او و در کنار او نمی خواند، نه پیامبری و نه امامی و نه سید و ولی ای و نه فرشته و ملائکه ای، چه که همه آفریده اویند و اوست قادر مطلق و همه بندگان و برده گان ناتوانی هستند که بر حسب عبادت و طاعتشان رحمت الهی شامل حالشان شده در پیش پروردگار عزیز و یا ذلیل می گردند.

(1) این حدیث را ابوداود 78/2 و الترمذی 211/5 و ابن ماجه 1258/2 از رسول اکرم نقل کرده اند، به صحیح الجامع الصغیر 150/3 و صحیح ابن ماجه 324/2 رجوع شود. متن حدیث چنین است، قال رسول الله ﷺ "الدعاء هو العبادة قال ربکم " ادعونی أستجب لکم".

هرگز دستانی که سرشکسته و پشیمان از گناهان خویش با ترس و هراس از خشم غضب الهی و آرزو و امید به رضایت و خشنودیش در درگاه الهی می کوبند خالی باز نخواهند گشت.

پیامبر اسلام ﷺ می فرمایند: "پروردگار بزرگ و با عظمتان بسیار با حیاء و سخاوتمند است و از اینکه دستان بنده ای که بسوی او دراز شده اند را خالی پس دهد از بنده اش ابا می ورزد".^(۱)

و همچنین می فرمایند: "هر مسلمانی که پروردگارش را بخواند و بدرگاه او دعا و نیایشی که در آن نه گناهی است و نه بر هم زنی روابط خانوادگی، بفرستد پروردگارش بدو یکی از این سه چیز را خواهد بخشید:

1- یا اینکه دعایش را می پذیرد.

2- و یا اینکه اجر و پاداشش را برای روز حساب ذخیره می کند.

3- و یا اینکه به اندازه دعایش از مشکلات و گرفتاریهایش بر طرف می گرداند.

یاران آنحضرت فرمودند: "پس بسیار دعا خواهیم کرد، آنحضرت فرمودند: درگاه پروردگارتان از هر آنچه شما بخواهید پرت و غنی تر است".^(۲)

در دعا نباید به حق دیگران تجاوز کرد و نباید بر علیه خود و خانواده و عزیزان دعا نمود و شایسته نیست که در لابلای جمله های مسجع و پر زرق و برق خود را گم کرد و از مفهوم فروتنی و خشوع و توجه قلب دور شد، دعا هر چه ساده تر و پرمعنا تر باشد به نیایش پیام آور رسالت ﷺ نزدیکتر است.

و قبل از روی آوردن به قبله با خوردن مال حلال و پوشیدن پوشاک پاک، حقوق همه بندگان خدا را به آنها برگردانیم چه که دستان آلوده به حقوق مردم و ظلم و ستم بر آنان را در درگاه الهی جایی نیست.

دعا رابطه بنده و آفریدگارش در سختیها و گرفتاریها، خوشیها و سعادتهاست که شایسته است بنده همیشه و در همه حال زبانش را بذکر و یاد پروردگارش زینت بخشد.

(1) این حدیث را ابوداؤد/78 و الترمذی/557/5 و ابن ماجه/2/1271 آورده اند، و این حجر گفته است که سند این روایت در مرتبه جید قرار دارد. مراجع شود به صحیح ترمذی/3/179.

(2) این حدیث را ترمذی/566/5 و احمد/3/18 آورده اند، رجوع شود به صحیح الجامع/5/116 و صحیح ترمذی/3/140.

کجا و چه وقت دعا کنیم

دعا رابطه دائم و همیشگی مؤمن است و او همواره و در همه جا پروردگارش را می خواند خدایی را که همیشه با اوست و از رگ و گردن بدو نزدیکتر "ای محمد، اگر بندگان من سراغ مرا از تو گرفتند به آنها بگو که من بدانها بسیار نزدیکم و حاجت هر نیازمندی که دست دعا بسویم دراز کند را بر آورده می کنم ...".⁽¹⁾

جاهها و وقتهایی برای دعا اولتر و برترند که مؤمن همواره در تلاش است که از این فرصتهای طلائی حداکثر استفاده را ببرد. از آنجمله است:

- 1- شب قدر.
- 2- نیمه های آخر شب.
- 3- پس از نمازهای فرض .
- 4- بین اذان و اقامه نماز.
- 5- در هر شب وقتی است که دعا در آن پذیرفته می گردد.
- 6- هنگام اذان برای نمازهای فرض. 7- هنگام بارش باران.
- 8- آنگاه که لشکر اسلام بسوی جهاد براه می افتد.
- 9- لحظاتی از روز جمعه (برخی به وقت خطبه و نماز جمعه اشاره کرده اند، اما گمان می رود که آخرین ساعت از لحظه های غروب راجحترین اقوال باشد).
- 10- وقت نوشیدن آب زمزم با نیت خالصانه.
- 11- در سجده ها.
- 12- هنگام برخاستن از بستر خواب در شب و دعا به آنچه از رسول اکرم ﷺ ثابت شده است.
- 13- اگر با وضوء به بستر خواب رفت و در شب بیدار شد و دعا نمود.

(1) "وإذا سألك عبادي عني فإني قريب أجيب دعوة الداع إذا دعان... "سوره بقره آیه 186.

14- هنگام دعا به "لا إله إلا أنت سبحانك إني كنت من الظالمين"، "بجز تو ای پروردگار یکتا هیچ اله و معبودی نیست، تو پاک و منزهی، ببخشای مرا که من از ظالمان و ستمگران بوده ام".

15- دعاهای مردم برای کسی پس از وفاتش.

16- در تشهد اخیر بعد از حمد و سپاس پروردگار یکتا و صلوات و درود بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله.

17- هنگام خواندن پروردگار بنام بزرگش که اگر بدان نام او را ندا زنی جوابت دهد و اگر از او چیزی خواهی دریغ نوزد.⁽¹⁾

18- دعاء مسلمان برای برادر مسلمانش در غیبت او.

19- دعاء آنانکه بر عرفات در روز عرفه تشریف دارند.

20- دعاء و نیایش در ماه مبارک رمضان.

21- در مجالس طاعت و عبادت که مسلمانان دور هم جمع می شوند.

22- هنگام دعاء در برابر مصیبتها و سختیها به "إِنَّ اللَّهَ وَإِنَّا لِيَهُ رَاجِعُونَ اللَّهُمَّ اجْرُنِي فِي مَصِيبَتِي وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا" - ما از آن پروردگاریم و بسوی او باز خواهیم گشت، بارالها مرا بر این مصیبت و بلا اجر و پاداش فراوان ارزانی دار و بمن بهتر از آنچه از دست داده ام عطا فرما.

23- دعاء در آنهنگام که قلب با اخلاص کامل بسوی پروردگار روی می آورد.

24- دعاء مظلوم بر علیه کسی که بدو ظلم ورزیده.

25- دعاء پدر برای فرزندش و یا بر علیه او.

26- دعاء مسافر. 27- دعاء روزه دار تا وقت افطارش.

28- دعاء روزه دار درهنگام افطار.

29- دعاء بیچاره پریشان. 30- دعاء امام و پیشوای عادل.

31- دعاء پسر نیکو برای پدر و مادرش.

32- نیایش به دعاهایی که از پیامبر اسلام ثابت است پس از وضوء.

(1) به حدیث شماره 94-95-96 از این کتاب مراجعه شود.

- 33- دعاء پس از پرتاب سنگ ریزه کوچک در جمرات (مِنا).^(۱)
- 34- دعاء پس از پرتاب سنگ وسطی در جمرات.
- 35- دعاء داخل کعبه و یا داخل حجر که نماز در آن بمتابۀ نماز در خانه کعبه است.
- 36- دعاء بر کوه صفا.
- 37- دعاء بر کوه مروه. 38- دعاء در مشعر حرام.

(1) پرتاب سنگ ریزه ها یا "جمرات" از مناسک حج خانه خداست.

دعاهایی از کلام الله مجید و سخنان گهربار پیامبر گرامی اسلام

حمد و سپاس تنها از آن توست ای پروردگار یکتا، درود و سلام فرست بر پیام آور حقت آخرین رسول هدایت و رستگاری.

1 - ﴿رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾^(۱)

بارالها ما با نافرمانی دستورات تو به خویشتن ظلم و ستم ورزیده ایم و اگر ما را نیامرزی و بر ما رحم و شفقت نورزی از زیانکاران خواهیم شد ...

2 - ﴿رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُن مِّنَ الْخَاسِرِينَ﴾^(۲)

پروردگارا عاجزانه از درگاه تو می خواهم که مرا در پناه خویش حفظ داری از اینکه از تو چیزی بخواهم که بدان آگاهی ندارم، بارالها اگر بر من نبخشائی و مرا مورد لطف و شفقت خویش قرار ندهی از زیانکاران و هلاک شدگان خواهم شد.

3 - ﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾^(۳)

پروردگارا من و پدر و مادرم و هرآنکسی از مؤمنان که به خانه من درآید و همه مردان و زنان مؤمن و متعهد را ببخشای.

4 - ﴿...رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾^(۴) ﴿... وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾

بارالها، کارها و نیکیهایمان را از ما پذیرا باش که تو بر همه چیز آگاه و شنوائی. و ببخشای مارا که تویی بخشاینده مهربان.

5 - ﴿رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِن ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ﴾^(۵)

بارالها من و فرزندانم را مؤمنانی متعهد و نمازگذار گردان و دعا و نیایش مرا قبول درگاہت کن.

6 - ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ﴾^(۱)

(1) سوره اعراف، آیه 23/

(2) سوره هود، آیه 47/

(3) سوره نوح ، آیه 28/

(4) سوره بقره از آیه 127-128.

(5) سوره ابراهیم ، آیه 40/

پروردگارا، در روز قیامت ورستاخیز مرا وپدر و مادرم و سایر مؤمنان را ببخشای و بیامرز.

7 - ﴿رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَالْحَقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿۱﴾ وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿۲﴾
وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ﴿۳﴾
﴿وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ﴾ ﴿۴﴾^(۲)

پروردگارا بر من کمال و معرفت ارزانی دار و مرا از زمره پاکان و شایستگان قرار ده، و نامی نیک و ذکر خیری از من بر زبان آیندگان جاری دار، و مرا از آنانی قرار ده که در پرتو ایمان به بهشت برین دست می یابند.

و در روز رستاخیز که همگان دوباره برانگیخته می شوند خوار و رسوایم مگردان.

8 - ﴿رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ﴾^(۳)

بارالها، فرزندان شایسته و نیکوکاری بمن ارزانی دار.

9 - ﴿رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾^(۴)

پروردگارا بتو توکل جسته ایم و بسوی تو روی آورده ایم و بازگشت همگان بسوی توست.

10 - ﴿رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَآغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾^(۵)

بارالها، کافران را بر ماچیره مگردان و ما را سبب روی گردانی آنان از دینت مساز، پروردگارا ببخشای ما را که تو بر همه چیز توانا و دانایی.

11 - ﴿رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ﴾^(۶)

بارالها، مرا توفیق آن ده که شکر نعمتهایی که بمن و پدر و مادرم ارزانی داشته ای بجای آورم، و در کارهای نیک و اعمال شایسته ای که تو بدانها راضی و خشنودی یاریم ده و در پرتو فضل و رحمت و سخاوتت مرا از بندگان شایسته و نیکوکار قرار ده.

(1) ابراهیم، آیه/41.

(2) سوره الشعراء، آیه های : 83 تا 85 و 87.

(3) سوره الصافات، آیه /100.

(4) سوره الممتحنه، آیه /4.

(5) سوره الممتحنه، آیه /5.

(6) سوره النمل، آیه /19.

12 - ﴿رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ﴾^(۱).

پروردگارا از درگاه کرم و سخاوتت بمن فرزندی نیکوکار و شایسته ارزانی دار، الهی تویی شنونده دعا و پذیرنده تمنا.

13 - ﴿رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ﴾^(۲).

بارالها مرا بی‌کس و تنها رها مکن، الهی پس از مرگمان تو بهترین وارث و حافظ و پناه دهنده مائی.

14 - ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾^(۳).

پروردگارا، هیچ اله و معبودی نیست مگر تو، تو پاکی و منزّه از آنچه به تو تهمت زده اند.

دریاب مرا و بیامرز بر من که من با نافرمانی تو بخویش ستمها روا داشته ام.

15 - ﴿رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي * وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي * وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّنْ لِّسَانِي * يَفْقَهُوا قَوْلِي﴾^(۴).

بارالها سینه ام را برای پذیرش فرامینت گشاده گردان، و کارهایم را بر من آسان ساز، و گره و لکنت از زبانم بردار تا مردمان سختم بفهمند و به دعوت و تبلیغ رسالتم گوش فرا دهند.

16 - ﴿رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي﴾^(۵).

پروردگارا ببخشای مرا که من بر خود ظلم و ستم بسیار روا داشته ام.

17 - ﴿رَبَّنَا ءَامَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾^(۶).

بارالها ما بدانچه بر پیامبرت فرو فرستادی ایمان آوردیم و از او پیروی نمودیم، پس ما را با راستگویان و شاهدان و گواهان حق محشور فرما.

18 - ﴿رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ * وَتَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾^(۷).

(1) سوره آل عمران، آیه 38.

(2) سوره انبیاء، آیه 89.

(3) سوره انبیاء، آیه 87.

(4) سوره طه، آیات 25 تا 28.

(5) سوره القصص، آیه 16.

(6) سوره آل عمران، آیه 53.

(7) سوره یونس آیه های 85 و 86.

الهی مارا آزمون آزار و بلائی ستمگران و ظالمان قرار مده و با فضل و رحمت خویش مارا از آماج فتنه و بلاهای کافران نجات بخش.

19 - ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أِقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾^(۱)

پروردگارا، ببخشای بر ماگناهانمان را و از زیاده رویها و تندرویهایمان درگذر و ما را در راحت ثابت قدم دار و بر ملت‌های کافر پیروزمان گردان.

20 - ﴿رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا﴾^(۲)

بارالها از درگه بزرگیت بر ما رحمت و شفقت ارزانی دار، و در کارها و امور زندگیمان سرفرازمان گردان.

21 - ﴿رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾^(۳)

پروردگارا بر علم و دانش و معرفت و فهمم بیفزای.

22 - ﴿رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنَ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ﴾^(۴)

الهی مرا از وسوسه‌ها و تحریکات شیطانها در پناه خود حفظ گردان و از اینکه در کالبدم رسوخ کنند و از تو دور گردانند در امانم دار.

23 - ﴿رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ﴾^(۵)

بارالها ببخشای مارا و رحم و شفقتت را بر ما ارزانی دار چه که تو مهربانترین بخشاینده‌گانی.

24 - ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾^(۶)

بارالها در دنیا بما خیر ارزانی دار و سرای آخرت‌مان را خوشبخت و با سعادت گردان و ما را از عذاب آتش جهنم برهان.

25 - ﴿سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾^(۷)

(1) سوره آل عمران، آیه 147.

(2) سوره کهف، آیه 10.

(3) سوره طه، آیه 114.

(4) سوره مؤمنون، آیه های 97 و 98.

(5) سوره مؤمنون، آیه 118.

(6) سوره البقره، آیه 201.

(7) سوره البقره، آیه 285.

الهی ما دستورات و اوامر تو را شنیدیم و کمر طاعت بدانها بسته ایم، پروردگارا
بیخشیای مارا که بازگشت همه ما بسوی توست.

26 - ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا، رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا، رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَّا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا
فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾^(۱)

بارالها، مارا بر اشتباهات و فراموشیهایمان باز خواست مکن، الهی بار تکالیف
و مسؤولیتهای سنگین را آنچنانکه بر دوش ملت های پیشین، بسبب گناهان و معصیتهایشان،
گذاشته بودی بر دوش مامگذار، پروردگارا بر ما آنچه که مارا یارای آن نیست و از
قدرت و توانمان خارج است تحمیل مگردان، و از گناهانمان در گذر و مارا مورد عفو
و بخشش و رحمت و شفقت خویش قرار ده، تویی یار و یاور ما، پس مارا بر ملت های
کافر پیروز گردان.

27 - ﴿رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾^(۲)
بارالها پس از آنکه لذت و حلاوت ایمان را به قلبهایمان چشاندی آنها را از راه سعادت
گمراه و سرگردان مکن، و از درگاه خودت بما رحمتی ارزانی دار که تنها تویی
سخاوتمندترین بخشایشگران.

28 - ﴿رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ
فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿ رَبَّنَا إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ
فَأَمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ ﴿ رَبَّنَا وَآتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى
رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَأَتَّخِذُ الْمِيْعَادَ﴾^(۳)

پروردگارا تو این گیتی و جهان هستی را بیهوده نیافریدی، الهی تو پاک و منزهی از
تهمتهایی که بتو روا می دارند، مارا از عذاب جهنم در امان دار. بارالها، هر که را تو به
آتش افکنی خوار و زبونش ساخته ای و ستمگران و ظالمان را هیچ یار و یآوری نیست.

(1) سوره البقره ، آیه /286.

(2) سوره آل عمران، آیه /8.

(3) سوره آل عمران، آیه های /191 تا 194.

پروردگارا ما ندای حق وایمان را از فرستاده ات که بسوی نجات ورستگاری می خواند و می گفت به پروردگارتان ایمان آورید شنیدیم وبدو گرویدیم. بارالها پس بیخشای بر ما گناهانمان را ودرگذر از زشتیها وخطاهایمان ومارا درزمره نیکوکاران بمیران.

پروردگارا آنچه بر زبان پیامبرانت بما وعده داده بودی را بما ارزانی دار، ومارا در روز قیامت خوار وزبون مگردان، براستی که توبروعده هایت پایداری وهرگز خلاف وعده نخواهی کرد.

29 - ﴿رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ﴾^(۱).

بارالها ما بتو ایمان آورده ایم پس بیخشای بر ما گناهانمان را وما را مورد رحم وشفقت قرار ده که تو بهترین رحم کنندگانی.

30 - ﴿رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ۖ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا﴾^(۲).

پروردگارا، عذاب دردناک دوزخ را از ما دورگردان، عذابی که اگر گریبانگیر کسی شود تا ابد از او دست نخواهد کشید او را رسوا وحیران می کند. دوزخ بس جایگاه ومأوای بد ودرداوری است.

31 - ﴿رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾^(۳).

بارالها، بما همسران وفرزندانی ارزانی دارکه باعث چشم روشنی وسعادت وخوشبختیمان شوند، ومارا پیشوای مؤمنان ومتقیان قرار ده.

32 - ﴿رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾^(۴).

پروردگارا، مرا توفیق آن ده که شکر وسپاس نعمتهایی که بمن وپدر ومادرم ارزانی داشته ای بجای آورم، وهمواره در راه نیکوئیها وخشنودی تو گام بردارم. بارالها

(1) سوره المومنون، آیه /109.

(2) سوره الفرقان، آیه های /65 و66.

(3) سوره الفرقان، آیه /74.

(4) سوره الاحقاف، آیه /15.

فرزندانی و دودمانی صالح و پرهیزکار بمن عطا فرما الهی من از همه گناهان و معصیتهایم توبه کرده متعهد و مسلمان بسوی تو آمده ام.

33 - ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَكَاتَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ﴾^(۱)

پروردگارا از گناهان و معصیتهای ما و برادرانمان که در راه ایمان بر ما پیشی گرفتند درگذر، و ما را بیامرز.

الهی در قلبها و دلهای ما هیچ کینه و حقدی بر مسلمانی جای مده. بارالها، تو بسیار رؤوف و مهربان و بخشنده ای.

34 - ﴿رَبَّنَا أْتِمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^(۲)

بارالها پرتو نور ایمانمان را در راه رسیدن به بهشت برین کامل گردان و ببخشای بر ما گناهانمانرا. الهی تنها تو بر همه چیز قادر و توانائی.

35 - ﴿رَبَّنَا إِنَّا أَمْنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾^(۳)

پروردگارا ما به حقانیت تو ایمان آوردیم، پس گناهانمانرا بیامرز و ما را از عذاب دردناک آتش جهنم برهان.

36 - ﴿رَبَّنَا آمْنَا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾^(۴)

بارالها، ما به دین مبین اسلام ایمان آوردیم، پس ما را در زمره امت محمد شاهدان و گواهانی قرار ده بر ملت‌های دیگر.

37 - ﴿رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ﴾^(۵)

پروردگارا این سرزمین را درامن و امان و آرامش قرارده و من و فرزندانم را از بت پرستی و شرک دوری ده.

38 - ﴿رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ﴾^(۶)

بارالها، من بهر آنچه‌ای که بمن عطا فرمایی محتاج و نیازمندم.

(1) سوره الحشر، آیه 10.

(2) سوره تحریم، آیه 8.

(3) سوره آل عمران، آیه 16.

(4) سوره المائدة، آیه 83.

(5) سوره ابراهیم، آیه 35.

(6) سوره القصص، آیه 24.

39 - ﴿رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ﴾^(۱).

پروردگارا مرا بر ملتهای فاسد پیروزگردان.

40 - ﴿رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾^(۲).

بارالها، ما را با گروهها و ملتهای ستمگر و ظالم همراه وهم پیمان مگردان.

41 - ﴿حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾^(۳).

خدا دارم چه غم دارم، او مرا کافی و بسنده است، جز او هیچ اله و معبودی نیست، به او توکل و توسل جسته ام و تنها او پادشاه آسمانها و زمین است.

42 - ﴿عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾^(۴).

بار ایها، به تو آرزو و امید بسته ام که مرا به راه راست هدایت فرمایی.

43 - ﴿رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾^(۵).

پروردگارا از چنگ ظالمان و ستمگران نجاتم بخش.

44 - "اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ".^(۶)

بارالها، در دنیا به ما نیکی ارزانی دار، و در آخرت بر ما احسان کن، و ما را از عذاب دردناک آتش جهنم برهان.

45 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ النَّارِ وَعَذَابِ النَّارِ، وَفِتْنَةِ الْقَبْرِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ، وَشَرِّ فِتْنَةٍ

الْغَنَى، وَشَرِّ فِتْنَةِ الْفَقْرِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ

قَلْبِي بِمَاءِ النَّجْلِ وَالْبَرْدِ، وَتَقَّ قَلْبِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَبَاعِدْ

بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ

وَالْمَأْتَمِ وَالْمَغْرَمِ".^(۷)

الهی من از فتنه آتش، و از عذاب جهنم و از فتنه و آزمایش قبر و از عذاب قبر و از بدام

افتادن در فتنه مال و ثروت و از درگیری با فتنه و فساد فقر و ناداری به تو پناه می برم.

(1) سوره العنکبوت، آیه /30.

(2) سوره الأعراف، آیه /47.

(3) سوره التوبه، آیه /129.

(4) سوره القصص، آیه /22.

(5) سوره القصص، آیه /21.

(6) صحیح البخاری 163/7، و مسلم 2070/4 این حدیث را روایت کرده اند.

(7) روایت از البخاری 161/7، و مسلم 2078/4 است.

الهی من از هلاکت در فتنه مسیح دجال به تو پناه می آورم.
بارالها، قلب مرا با آب برف و یخ شسته به من آرامش قلب عطا فرما، و قلبم را از گناهان، چون پارچه سفیدی که از آلودگی پاک است، پاک گردان، و بین من و گناهانم چون مشرق و مغرب دوری افکن.

الهی من از سستی و تنبلی و گناه و معصیت و خسارت و دربدری به درگاه تو پناه می آورم.

46 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْجُبْنِ وَالْهَرَمِ وَالْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَاءِ وَالْمَمَاتِ"^(۱).

الهی من از ناتوانی و سستی و از ترس و وحشت و پیری و بخیلی به تو پناه می برم، بارالها، از عذاب قبر و لغزش در امتحان و آزمایش زندگی و مرگ نجاتم ده.

47 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ جَهْدِ الْبَلَاءِ، وَدَرَكِ الشَّقَاءِ، وَسِوَةِ الْقَضَاءِ، وَشَمَاتَةِ الْأَعْدَاءِ"^(۲).

پروردگارا، من از سختی بلاها و شدت مصیبتها، و از شقاوت و بدبختیها و از آینده تاریک (وقضاء بد) و از شادمانی دشمنان بحال و روزم، به درگاه تو پناه می جویم.

48 - "اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي، وَاجْعَلْ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ"^(۳).

بارالها، دینتداری مرا اصلاح گردان که صلاح و موفقیت در کارهایم بر آن است، و دنیایم را پاک ساز که حیات و زندگی در آن است و آخرتم را نیکوکن که بازگشتم بسوی آنست. و همواره خیر و خوبیها را بر زندگیم بیفزای و با مرگ مرا از همه زشتیها و بدیها برهان.

49 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى، وَالْعَفَافَ، وَالْغِنَى"^(۴).

(1) روایت از البخاری 59/7، و مسلم 2079/4 است.

(2) لفظ حدیثی که البخاری 155/7 و مسلم 2080/4 روایت کرده اند بدین قرار است. "کان رسول الله ﷺ يتعوذ من جهد البلاء، ودرک الشقاء، و سوء القضاء، و شماتة الأعداء".

(3) این حدیث را امام مسلم 2087/4 روایت کرده اند.

(4) روایت مسلم 2087/4 است.

الهی بمن هدایت و رستگاری، تقوا و پاکدامنی، قناعت و خوشدلی ارزانی دار.

50 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ، وَالْكَسَلِ، وَالْجُبْنِ، وَالْبُخْلِ، وَالْهَرَمِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ، اللَّهُمَّ أَتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وَزَكَّهَا أَنْتَ خَيْرٌ مَن زَكَّاهَا. أَنْتَ وَلِيِّهَا وَمَوْلَاهَا. اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ، وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا".^(۱)

الهی من از تنبلی و ناتوانی، ترسویی و بخیلی، پیری و عذاب قبر به تو پناه می برم. بارالها به نفس من تقوا ارزانی دار و آنرا پاک ساز که تو از همه به پاکی آن تواناتری، تو صاحب امر و مالک آنی.

الهی من از علم بیهوده و بی فایده و از قلبی که از تو هراس و ترسی ندارد، و از جان و تنی که سیری و قناعت نمی شناسد و از دعائی که پذیرفته درگاہت نیست به تو پناه می برم.

51 - "اللَّهُمَّ اهْدِنِي وَسَدِّدْنِي، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالسَّدَادَ".^(۲)

الهی مرا هدایت ده و درراه حق ثابت قدم دار. الهی به من هدایت و رستگاری و استقامت ارزانی کن.

52 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمَتِكَ، وَتَحَوُّلِ عَافِيَتِكَ، وَفُجَاءَةِ نِقْمَتِكَ، وَجَمِيعِ سَخَطِكَ".^(۳)

بارالها من از اینکه نعمتهایت از من گرفته شود، و سلامتی و عافیتی را که به من ارزانی داشته ای از دست دهم و از اینکه ناگهان مورد خشم و غضب تو قرار گیرم، و از همه خشم و نارضایتی ات بتو پناه می آورم.

53 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَمِلْتُ وَمِنْ شَرِّ مَا لَمْ أَعْمَلْ".^(۴)

الهی من از شر و بلائی آنچه از من سر زده و از شر و زشتی آنچه مرتکب نشده ام به درگاه تو پناه می برم.

(1) روایت از مسلم 2088/4 است.

(2) روایت از مسلم 2090/4 است.

(3) روایت از مسلم 2097/4 است.

(4) روایت از مسلم 2085/4 است.

54 - "اللَّهُمَّ أَكْثَرُ مَالِي، وَوَلَدِي، وَبَارِكْ لِي فِي مَا أَعْطَيْتَنِي".^(۱) "وَأُطِلْ حَيَاتِي عَلَى طَاعَتِكَ وَأَحْسِنْ عَمَلِي] وَاعْفِرْ لِي".^(۲)

پروردگارا، مال و فرزندم را زیادگردان و در آنچه به من ارزانی داشته ای برکت نه.

و به من زندگی طولانی ده تا عبادتت بجای آورم و اعمالم را نیکوساز و از من درگذر.

55 - "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ، وَرَبُّ الْأَرْضِ، وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ".^(۳)

هیچ معبودی لائق پرستش نیست مگر پروردگار بزرگ و بردبار، جز آفریننده و پادشاه آسمانها و زمین هیچ معبودی شایستگی پرستش ندارد، هیچ الهه و معبودی نیست مگر الله تعالی، پروردگار آسمانها و زمین، پروردگار بخشاینده و مهربان، مالک و صاحب عرش بزرگ، شاهنشاه جهان آفرینش.

56 - "اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَأُصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ".^(۴)

الهی برحمتت چشم امید دوخته ام، پس مرا لحظه ای به حال خود وامگذار، همه کارها و امورات را نیکو گردان، هیچ الهی و معبودی نیست مگر ذات پاک تو.

57 - "لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ".^(۵)

هیچ الهه و معبودی نیست مگر ذات پاکت، تو پاکی و منزّه، منم که برخود ظلم و ستم روا داشته ام.

58 - "اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ ابْنُ عَبْدِكَ، ابْنُ أُمِّتِكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ، عَدْلٌ فِيَّ قَضَاؤُكَ. أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمِيَتْ بِهِ نَفْسُكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ

(1) دعا رسول اکرم در البخاری 154/7 و مسلم 1928/4 برای حضرت انس " اللهم أكثر ماله وولده وبارک له فیما أعطیته" بر این معنا دلالت دارد.

(2) امام بخاری این حدیث را در "الأدب المفرد" به شماره 653 آورده اند، که استاد البانی در ضمن "الأحادیث الصحیحة" شماره 2241 و در "صحیح الأدب المفرد" صفحه 244 آنرا آورده اند، و جمله بین دو گروه بر گرفته ای است از حدیث الترمذی و احمد که آورده اند؛ از رسول اکرم پرسیدند، چه کسی از همه بهتر است، فرمودند "من طال عمره و حسن عمله" — هر کس عمرش طولانی و کارهایش نیکو شد — و استاد البانی نیز در "صحیح الترمذی" 271/2 "این حدیث را ذکر نموده است.

(3) به روایت البخاری 154/7 و مسلم 2092/4.

(4) روایت از ابو داود 324/4 و احمد 42/5 است. استاد البانی و دیگران آنرا در ضمن احادیث "حسن" بر شمرده اند.

(5) الترمذی 295/5 و الحاکم با تصحیح خودش و موافقت "الذهبی" با او 505/1 و صحیح الترمذی 168/3 این حدیث را ذکر کرده اند و لفظ آن

چنین است: "دعوة ذی النون إذا دعا وهو فی بطن الحوت : لا إله إلا أنت سبحانک إی کنت من الظالمین" فإنه لم یدع یمارجل مسلم فی شیء قط إلا استجاب الله له".

أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رِبِيعَ قَلْبِي،
وَتُورَ صَدْرِي، وَجَلَاءَ حُزْنِي، وَذَهَابَ هَمِّي".^(۱)

بارالها، من بنده و برده تو، فرزند برده تو، فرزند کنیز دربارت، امورم همه در توان
و قدرت و اختیارت، هر آنچه امر کنی بر من روا است و هر حکمی در حق من صادر
کنی عدل است و داد، به هر اسمی که شایسته بزرگی توست و بدان خودت را نام نهاده
ای یا که در کتابت آورده ای، یا که به بنده ای از بندگانت آموخته ای، و یا که در علم
غیبت محفوظ داشته ای، از تو می خواهم که قرآن را بهار قلبم و نور سینه ام و جلا
دهنده غم و اندوهم و پاک کننده ناراحتیهایم سازی.

59 - "اللَّهُمَّ مُصَرِّفَ الْقُلُوبِ صَرِّفْ قُلُوبَنَا عَلَى طَاعَتِكَ".^(۲)

پروردگارا، ای جهت دهنده قلبها، قلبهایمان را بسوی عبادتت رهنمون ساز.

60 - "يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ".^(۳)

ای آنکه همه قلبها در تصرف قدرت و توان توست، قلبم را بر دینت پایدار دار.

61 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ".^(۴)

الهی من سلامت و عافیت دنیا و آخرت را از درگاه تو می جویم.

62 - "اللَّهُمَّ أَحْسِنْ عَاقِبَتَنَا فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا، وَأَجِرْنَا مِنْ خِزْيِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْآخِرَةِ".^(۵)

بارالها، عاقبت و سرانجاممان در همه کارها و شئون زندگیمان را نیکوگردان و ما را از
ذلت و خواری دنیا و عذاب قیامت در امان دار.

63 - "رَبِّ أَعِنِّي وَكَاتِبِينَ عَلَيَّ، وَانصُرْنِي وَكَاتِبِينَ عَلَيَّ، وَامْكُرْ لِي وَكَاتِبِينَ عَلَيَّ،
وَاهْدِنِي وَيَسِّرْ الْهَدْيَ إِلَيَّ، وَانصُرْنِي عَلَيَّ مَنْ بَغَى عَلَيَّ، رَبِّ اجْعَلْنِي لَكَ شَاكِرًا، لَكَ

(1) به احمد 1/391، 452 و الحاکم 1/509 و تخریج الکلم الطیب صفحه 73 مراجعه شود. الحافظ آنرا در "تخریج الأذکار" "حسن" شمرده اند و استاد
البانی آنرا صحیح می دانند.

(2) بروایت مسلم 2045/4 است.

(3) الترمذی 238/5 و احمد 4/182 و الحاکم 1/525 با تصحیح خودش و موافقت الذهبی آنرا ذکر نموده اند. به صحیح الجامع 6/309 و صحیح

الترمذی 3/171 مراجعه شود. أم المؤمنین أم سلمة رضی الله عنها فرمودند: "این دعا از بیشترین دعاهایی بودند که پیامبر ﷺ تکرار می فرمودند".

(4) امام الترمذی 5/534 با لفظ "سلو الله العافیة فی الدنيا والآخرة" و با لفظ "سلو الله العفو والعافیة فإن أحداً لم یعط بعد الیقین خیراً من العافیة" این حدیث
را آورده اند. به صحیح الترمذی 3/180 و 3/185 و 3/170 و مسند امام احمد با ترتیب احمد شاکر 1/156 — 157 مراجعه شود.

(5) امام احمد 4/181 و الطبرانی در "الکبیر" این حدیث را روایت کرده اند، و حافظ الهیثمی در "مجمع الزوائد" 10/178 می گویند که مردان روایت
احمد و یکی از روایتهای طبرانی همه ثقه هستند.

ذَكَرًا، لَكَ رَهَابًا، لَكَ مَطْوَاعًا، إِلَيْكَ مُخْبِتًا أَوْهَا مُنِيبًا، رَبِّ تَقَبَّلْ تَوْبَتِي، وَاغْسِلْ حَوْبَتِي، وَأَجِبْ دَعْوَتِي، وَتَبِّتْ حُجَّتِي، وَاهْدِ قَلْبِي، وَسَدِّدْ لِسَانِي، وَاسْلُلْ سَخِيمَةَ قَلْبِي".^(۱)

الهی مرا یاری ده و کسی را بر علیه من کمک و یاری مده، و مرا پیروز گردان و دشمنانم را بر من چیره مساز، و در کارهایم راه گشایم باش و موانع و سد راه برویم مساز، و مرا هدایت عطا فرموده، ره رستگاری و آسایش را برایم آسان فرما، و مرا بر کسانی که بر من شوریده اند پیروز گردان، بارالها مرا شکرگذار نعمتهایت قرار ده، ذکر و یادت را بر زبانم جاری کن، توفیقم ده که جز از تو از کسی ترس و هراس نداشته باشم و همیشه مطیع و فرمانبردارت گردم و در سختیها و دشواریها بسویت آیم و از تو یاری و مدد جسته از گناهانم اظهار ندامت و پشیمانی کنم.

بارالها، توبه من قبول فرما و از گناهانم در گذر و دعاهایم را بپذیر و مرا در راه حق ثابت قدم دار و قلبم را بسوی خویش راهنمایی کرده، زبانم را در راه حق راست گردان و زشتیها و بدیها را از قلبم بزدا.

64 - "اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلْنَاكَ مِنْهُ نَبِيَّكَ مُحَمَّدًا ﷺ وَتَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَ مِنْهُ نَبِيَّكَ مُحَمَّدًا ﷺ وَأَنْتَ الْمُسْتَعَانُ، وَعَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَالْحَوْلُ وَالْقُوَّةُ إِلَّا بِاللَّهِ".^(۲)

الهی ما را از هر آنچه پیامبرت محمد ﷺ از درگاهت مسألت داشته بهر مند ساز، و از شر هر آنچه پیامبرت محمد ﷺ از شرش پناه جسته در امان دار، تنها از تو استعانت و کمک می جوئیم و تنها تو بر آورنده حاجاتی، و هیچ قدرت و نیرویی نیست مگر با یاری و مدد تو.

65 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ سَمْعِي، وَمِنْ شَرِّ بَصَرِي، وَمِنْ شَرِّ لِسَانِي، وَمِنْ شَرِّ قَلْبِي، وَمِنْ شَرِّ مَنِّي".^(۳)

بارالها، من از شر و بدی شنوائیم و از شرارت و زشتی بینائیم و از لغزش زبانم و از شر قلبم و از شر و تجاوز هوی و هوس و شهوتم به تو پناه می جویم.

(۱) ابوداود 83/2 و الترمذی 554/5 و ابن ماجه 1259/2 و الحاکم با تصحیح خودش و موافقت الذهبي 519/1 این روایت را ذکر کرده اند، به صحیح الترمذی 178/3 و احمد 127/1 مراجعه شود.

(۲) به الترمذی 537/5 و ابن ماجه 1264/2 مراجعه شود.

(۳) ابوداود 92/2 و الترمذی 523/5 و النسائی 271/8 و غیره این روایت را آورده اند، به صحیح الترمذی 166/3 و صحیح النسائی 1108/3 مراجعه گردد.

66 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبَرَصِ، وَالْجُنُونِ، وَالْجُدَامِ، وَمِنْ سَيِّئِ الْأَسْقَامِ".^(۱)

الهی من از پیسی، واز دیوانگی واز جزام واز همه بیماریهای خطرناک به تو پناه می برم.

67 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ مُنْكَرَاتِ الْأَخْلَاقِ، وَالْأَعْمَالِ وَالْأَهْوَاءِ".^(۲)

بارالها من از اخلاق بد وکارهای زشت و هوسرانی به تو پناه می جویم.

68 - "اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ كَرِيمٌ تُحِبُّ الْعَفْوَاعِفُ عَنِّي".^(۳)

الهی تو کریمی وبخشاینده وبخشایش را می پسندی پس از من درگذر.

69 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ، وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ، وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ، وَأَنْ تَغْفِرَ لِي، وَتَرْحَمَنِي، وَإِذَا أُرِدْتَ فِتْنَةً قَوْمٍ فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ، وَأَسْأَلُكَ حُبَّكَ، وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ، وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُنِي إِلَيْكَ".^(۴)

بارالها مرا در انجام کارهای خیر یاری ده، واز زشتیها بازدار، و دوستی و محبت بینوایان را در قلبم جای ده، واز من درگذر ورحمت و بخشایش را نصیب حالم کن، و اگر خواستی قومی را به فتنه و امتحانی براندازی، بدون آزمایش و امتحان جانم بستان.

الهی مرا از دوستیت و محبت دوستان و محبت هر آنچه مرا بتو نزدیکتر می سازد بهر مند ساز.

70 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ: عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ [مَا اسْتَعَاذَ بِكَ] [مِنْهُ] عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ، وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي خَيْرًا".^(۵)

الهی من از هر خیری که از تو خواهم: عاجل و آجل، آنچه من دانستم و آنچه ندانم، و از هر شری که از تو خواهم: عاجل و آجل، آنچه من دانستم و آنچه ندانم. الهی من از هر چیزی که بنده و پیامبر تو از تو خواست، و از شر هر چیزی که بنده و پیامبر تو از تو خواست. الهی من از بهشت خواهم، و آنچه مرا به آن نزدیک کند، و از آتش و آنچه مرا به آن نزدیک کند، و از هر چیزی که تو برای من قضای کردی خیر باشد.

(1) ابوداود 93/2 والنسائی 271/8 واحمد 192/3 این حدیث را ذکر نموده اند، به صحیح النسائی 1116/3 و صحیح الترمذی 184/3 مراجعه شود. (پیسی لکه های سفیدی که روی جلد پیدا می شود).

(2) روایت از الترمذی 575/5 و ابن حبان، والحاکم، والطبرانی است، به صحیح الترمذی 184/3 مراجعه شود.

(3) به الترمذی 534/5 به تحقیق و بررسی ابراهیم عطوه، چاپخانه مصطفی البابی و صحیح الترمذی 170/3 مراجعه شود.

(4) امام احمد 243/5 با همین لفظ، و الترمذی 369/5 با لفظی شبیه به آن والحاکم 521/1 این حدیث را روایت کرده اند، و امام ترمذی آنرا "حسن" به شمار آورده گفتند از امام بخاری درباره این حدیث پرسیدم ایشان گفتند که این حدیث "حسن صحیح" است و در آخر حدیث پیامبر ﷺ فرموده اند "إِنَّمَا حَقُّ فَادِرِ سَوْهَا وَتَعْلَمُوهَا" — این دعا حق است آنرا بخوانید و یادگیرید.

(5) ابن ماجه 1264/2 واحمد 134/6 با اضافه قسمت دوم، والحاکم با تصحیح خود و موافقت الذهبی 521/1 و با اضافه قسمت اول، این حدیث را آورده اند، به صحیح ابن ماجه 327/2 مراجعه شود.

الهی من در دنیا و آخرتم از تو تمنای همه خوشیها و خوبیها را دارم، آن سعادت و خیری که از آن آگاهم و آنچه را که عقلم بدان نمی رسد، همه را از درگاہت مسألت دارم. و از همه بدیها و زشتیهای دنیا و آخرت، آنچه را که از آن آگاهم و آنچه را که نمی دانم، از همه آنها بتو پناه می جویم.

بارالها، من از تو همه آن خیر و خوبیهایی که بنده و فرستاده ات از تو طلب کرده را خواهانم، و از هر آن شر و بدیهایی که بنده و فرستاده ات بتو پناه جسته به تو پناه می جویم.

الهی من از تو بهشت و هر آن سخن و کرداری که مرا به آن نزدیک گرداند را خواهانم، و از آتش هولناک جهنم و هر آن سخن و کرداری که مرا بدان نزدیک گرداند به تو پناه می جویم، و از تو می خواهم همه آنچه که در تقدیرم رقم زده ای (قضا و قدرم) را نیکو گردانی.

71 - "اللَّهُمَّ احْفَظْنِي بِالْإِسْلَامِ قَائِمًا، وَاحْفَظْنِي بِالْإِسْلَامِ قَاعِدًا، وَاحْفَظْنِي بِالْإِسْلَامِ رَاقِدًا، وَلَا تُشِمِّتْ بِي عَدُوًّا وَلَا حَاسِدًا. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ خَزَائِنُهُ بِيَدِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ كُلِّ شَرٍّ خَزَائِنُهُ بِيَدِكَ".^(۱)

بارالها، همیشه و در همه حال، ایستاده یا نشسته، خوابیده یا بیدار، مرا در راه دین و آئین اسلام ثابت قدم دار، و هیچ دشمن و حسودی را بر حال و روزگارم شادان مگردان. الهی من از تو هر آن خیری که خزانه هایش در اختیار توست را خواهانم و از هر شری که زیر سیطره قدرت و توان توست به تو پناه می جویم.

72 - "اللَّهُمَّ اقْسِمْ لَنَا مِنْ خَشْيَتِكَ مَا تَحُولُ بِهِ بَيْنَنَا وَمَعَاصِيكَ، وَمِنْ طَاعَتِكَ مَا تُبَلِّغُنَا بِهِ جَنَّتِكَ، وَمِنْ الْيَقِينِ مَا تُهَوِّنُ بِهِ عَلَيْنَا مَصَائِبَ الدُّنْيَا، اللَّهُمَّ مَتَّعْنَا بِأَسْمَاعِنَا، وَأَبْصَارِنَا، وَقُوَاتِنَا مَا أَحْيَيْتَنَا، وَاجْعَلْهُ الْوَارِثَ مِنَّا، وَاجْعَلْ ثَأْرَنَا عَلَى مَنْ ظَلَمَنَا، وَانصُرْنَا عَلَى مَنْ عَادَانَا، وَلَا تَجْعَلْ مُصِيبَتَنَا فِي دِينِنَا، وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّنَا، وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا، وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيْنَا مَنْ لَا يَرْحَمُنَا".^(۲)

(1) به الحاکم 525/1، با تصحیح خود و موافقت الذهبی، و صحیح الجامع 398/2 والأحادیث الصحیحة 54/4 به شماره 1540 مراجعه شود.
(2) الترمذی 528/5 والحاکم 258/1، با تصحیح خود و موافقت الذهبی، وابن السننی به شماره 446 حدیث را آورده اند به صحیح الترمذی 168/3 و صحیح الجامع 400/1 مراجعه شود.

بارالها، آن مقدار از ترس و هراس از قدرت و توانت بما ارزانی دار، که بین ما و گناهان دوری افکند، و آن قدر از توفیق طاعت و عبادت بما ارزانی ده، که ما را به بهشت برین رساند. و آن مقدار از ایمان و یقین که مشکلات و مصائب دنیا را برایمان آسان و هموارسازد.

الهی ما را از نعمت شنوائی و بینائی و نیرو و توانمندی تا آخرین لحظه ای که بما زندگی عطا می فرمائی محروم مساز، و وارث ما را از خودمان قرار ده، و انتقام ما را از کسی که بر ما ظلم روا دارد بگیر، و ما را بر آنکس که بر ما دشمنی می ورزد یاری ده، و مصیبت و گرفتاریهایمان را در دینمان مگردان، و دنیا را بزرگترین آرزو و امیدمان، و بالاترین درجه علم و دانش و فهممان قرار مده و کسی را که بر ما رحم و شفقت ندارد بر ما چیره مگردان.

73 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْضِ الْعُمُرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْقَبْرِ".^(۱)

الهی مرا از ترسویی و وحشت زدگی در امان دار، و از بخیلی پناهم ده، و مرا آنچنان پیر و شکسته و سالخورده مگردان که ناتوان ورنجور و ذلیل و پژمرده گردم، و از فتنه و امتحان و آزمایش دنیائی و عذاب سوزناک قبر به بزرگی خودت دورم ساز.

74 - "اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي، وَجَهْلِي، وَإِسْرَافِي فِي أَمْرِي، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي هَزْلِي وَجِدِّي، وَخَطِيئِي وَعَمْدِي، وَكُلُّ ذَلِكَ عِنْدِي".^(۲)

بارالها از نادانی و گناهم درگذر، و اسراف و تندروی در زندگی را بر من ببخشای، و بیامرز مرا از هر آنچه تو بدان آگاهتری.

الهی از شوخیها و جدیهایم، از اشتباهات و خطاهایم، و همه آنچه که بدان آلوده ام درگذر.

75 - "اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ. فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ".^(۳)

(1) به البخاری همراه با شرح "فتح الباری" 181/11 مراجعه شود.

(2) به البخاری همراه با شرح "فتح الباری" 196/11 مراجعه شود.

(3) البخاری 302/1، و مسلم 2078/4 این حدیث را روایت کرده اند.

بارالها، من بر خود ظلم وستم بسیار روا داشته ام و جز تو هیچ بخشاینده ای نیست گناهانرا، پس بر من منت نه واز من درگذر و مرا مورد رحمت و عفو و بخشایش خویش قرار ده، چرا که تویی بخشاینده و مهربان.

76 - "اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أُنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِعِزَّتِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَنْ تُضِلَّنِي. أَنْتَ الْحَيُّ الَّذِي لَا يَمُوتُ، وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ يَمُوتُونَ"⁽¹⁾.

الهی سر تسلیم در مقابل عظمت و توان تو خم کرده ام و تنها بتو ایمان آورده ام واز درگاہت توکل و امید جسته ام و بسوی تو بازگشته ام و به مقام والای تو پناه آورده ام. بارالها من از ضلالت و گمراهی بمقام والای تو، تنها پروردگار و خالق و اله عالمیان پناه می آورم.

الهی تنها تویی زنده فنا ناپذیر و همه انسانها و جنها روزی خواهند مرد.

77 - "اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ، وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ، وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ وَالْفَوْزَ بِالْجَنَّةِ، وَالنَّجَاةَ مِنَ النَّارِ"⁽²⁾.

بارالها، بما ارزانی دار آنچه که دروازه های پر سخاوت رحمت و بخشایش را برویمان می گشاید. و ما را از معصیت و گناه بر حذر داشته بسوی نیکیها و خوبیها روانه ساز. الهی درهای نورانی بهشت را برویمان بگشای و ما را از آتش سوزناک و عذاب هولناک جهنم در امان دار.

78 - "اللَّهُمَّ اجْعَلْ أَوْسَعَ رِزْقِكَ عَلَيَّ عِنْدَ كَبِيرِ سِنِّي، وَأَنْقِطَاعِ عُمْرِي"⁽³⁾.

پروردگارا آنگاه که شمع زندگیم بخاموشی می گراید و پیر و ناتوان و سست می شوم دروازه سخاوت را بر من بگشای و بیشترین رزق و روزی که برایم نگاشته ای را بمن ارزانی دار.

79 - "اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَوَسِّعْ لِي فِي دَارِي، وَبَارِكْ لِي فِي رِزْقِي"⁽⁴⁾.

(1) به روایت البخاری 167/7، و مسلم 2086/4.

(2) الحاکم 525/1 آنرا صحیح شمرده و الذهبی با او موافقت کرده است. به "الأذکار" از امام نووی صفحه 340 مراجعه شود، محقق کتاب عبد القادر الأرنؤوط حدیث را "حسن" دانسته است.

(3) الحاکم 542/1، و به صحیح الجامع 396/1 و "الأحادیث الصحیحه" شماره 1539 مراجعه شود.

(4) بروایت احمد 63/4 و 375/5، مراجعه شود به صحیح الجامع 399/1.

بارالها، گناهانم را بر من بیامرز و باکرم و سخاوت خویش خانه وزندگیم را وسعت بخش و به رزق و روزیم برکت ده.

80 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ وَرَحْمَتِكَ، فَإِنَّهُ لَا يَمْلِكُهَا إِلَّا أَنْتَ".^(۱)

الهی مرا از فضل و کرم و رحمت و بخشایشت بهرمند ساز، که تنها تویی مالک همه آنها.
81 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ التَّرَدِّي، وَالْهَدْمِ، وَالْغَرَقِ، وَالْحَرَقِ، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ يَتَخَبَّطَنِي الشَّيْطَانُ عِنْدَ الْمَوْتِ، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أَمُوتَ، فِي سَبِيلِكَ مُدْبِرًا، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أَمُوتَ لَدَيْغًا".^(۲)

بارالها، من از بازگشتن از حق و ایمان و از هلاکت و نابودی در زیر آوارها و یا در اعماق آنها و یا در بین شعله های سوزان آتش به تو پناه می برم، الهی در امانم دار از اینکه شیطان در هنگامه مرگ بر من چیره گردد و یا در حال عقب نشینی و فرار از جهاد بر علیه کافران کشته شوم، و به درگاه احدیت پناه می آورم از اینکه با نیش عقربی و یا حشره ای از پای درافتم.

82 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُوعِ؛ فَإِنَّهُ بِئْسَ الضَّجِيعُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخِيَانَةِ، فَإِنَّهَا بئسَتِ الْبِطَانَةُ".^(۳)

پروردگارا، من از گرسنگی که بدترین خاریها و تنگدستیهاست به درگاه سخاوت و نعمت پناه می آورم، و از خیانت که پست ترین شکم پرستیهاست به درگاه رشادت و هدایت پناه می جویم.

83 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ، وَالْكَسَلِ، وَالْجُبْنِ، وَالْبُخْلِ، وَالْهَرَمِ، وَالْقَسْوَةِ، وَالْغَفْلَةِ، وَالْعَيْلَةِ، وَالذَّلَّةِ، وَالْمَسْكَنَةِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ، وَالْكَفْرِ، وَالْفُسُوقِ، وَالشَّقَاقِ، وَالنَّفَاقِ، وَالسُّمْعَةِ، وَالرِّيَاءِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الصَّمَمِ، وَالْبَكَمِ، وَالْجُنُونِ، وَالْجُدَامِ، وَالْبَرَصِ وَسَيِّئِ الْأَسْقَامِ".^(۴)

(1) الطبرانی این حدیث را روایت کرده اند، هیشمی در "مجمع الزوائد" 159/10 می گویند: مردان این حدیث بجز محمد بن زیاد که "ثقه" است همه صحیح اند، به صحیح الجامع 404/1 مراجعه شود.

(2) به روایت النسائی، و ابوداود 92/2. به صحیح النسائی 3/1123 مراجعه شود.

(3) به روایت ابوداود 91/2، و النسائی 263/8، و ابن ماجه، مراجعه شود. به صحیح النسائی 3/1112.

(4) به صحیح الجامع 406/1 و إرواء الغلیل شماره 852 و الحاکم و البیهقی مراجعه شود.

بارالها، من از سستی و ناتوانی و از ترس و وحشت و از تنگ چشمی و بخیلی و پیری و از خشم و عصبانیت و از اخلاق بد و سرشت زشت و از نا آگاهی و بی توجهی و از ذلت و خواری و پستی و زاری به تو پناه می آورم.

و پناه می جویم به درگاه کرم و بخشش از فقر و ناداری و کفر و خواری و فسق و فساد، و از دورویی و خیر چینی و فتنه اندازی و از بدنامی و ریاء و خودپرستی.

الهی در امانم دار از کوری و کوری و دیوانگی و جذام و کچلی و از همه بیماریهای خطرناک دیگر.

84 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ، وَالْقِلَّةِ وَالذَّلَّةِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ".^(۱)

پروردگارا، مرا از فقر و ناداری و ذلت و خواری در پناه خویش نگه دار.

الهی در امانم دار از اینکه به کسی ظلم و ستمی و رزم و یا کسی بر من ظلم و ستمی روا دارد.

85 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ جَارِ السُّوءِ فِي دَارِ الْمَقَامَةِ؛ فَإِنْ جَارَ الْبَادِيَةِ يَتَحَوَّلُ"^(۲).

بارالها مرا از همسایگی و نزدیکی با بدان در روز قیامت دور دار، که هراسی نیست از بدان دنیا که چند صباحی بیش نیستند.

86 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ دُعَاءٍ لَا يُسْمَعُ وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ، وَمِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ. أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَوْلَاءِ الْأَرْبَعِ"^(۳).

بارالها، من از قلبی که از تو خوف و هراس ندارد، و از دعائی که قبول درگاه پاکت نیست، و از نفسی که سیر نمی شود و از علم و دانشی که فائده ای در آن نیست به تو پناه می برم. پروردگارا از این چهارچیز مرا در امان دار.

87 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ يَوْمِ السُّوءِ، وَمِنْ لَيْلَةِ السُّوءِ، وَمِنْ سَاعَةِ السُّوءِ، وَمِنْ صَاحِبِ السُّوءِ، وَمِنْ جَارِ السُّوءِ فِي دَارِ الْمَقَامَةِ"^(۴).

(1) به صحیح النسائی 1111/3 و أبوداود 91/2 و صحیح الجامع 407/1 مراجعه شود.

(2) به روایت الحاکم 532/1 همراه با تصحیح او و موافقت الذهبی با او، و النسائی 274/8، به صحیح الجامع 408/1 و صحیح النسائی 1118/3 مراجعه شود.

(3) به روایت الترمذی 519/5 و أبوداود 92/2. به صحیح الجامع 410/10 و صحیح النسائی 3 / 1113 مراجعه شود.

(4) این حدیث را الطبرانی روایت نمود که هبثی در مجمع الزوائد 10 / 144 می گویند: همه مردان این روایت صحیحند. به صحیح الجامع 411/1 مراجعه شود.

الهی مرا در امان دار از روز بد و از شب هولناک و از لحظه های زشتی و از دوستان ناباب و از همسایگی بدان در روز حساب.

88 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَاسْتَجِيرُكَ مِنَ النَّارِ" (ثَلَاثَ مَرَّاتٍ).^(۱)

بارالها بهشت برین را بمن ارزانی نموده مرا از عذاب هولناک جهنم در امان دار. (سه مرتبه)

89 - "اللَّهُمَّ فَهِّبْنِي فِي الدِّينِ".^(۲)

اللهی مرا در دینت فقیه و دانشمندگردان.

90 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ وَأَنَا أَعْلَمُ، وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَأَعْلَمُ".^(۳)

بارالها، مرا در امان دار از اینکه دانسته به تو شرک ورزم و جهالت و نادانیهایم را بر من بیخشای.

91 - "اللَّهُمَّ انْفَعْنِي بِمَا عَلَّمْتَنِي، وَعَلِّمْنِي مَا يَنْفَعُنِي، وَزِدْنِي عِلْمًا".^(۴)

الهی از علم و دانشی که به من عطا نموده ای مستفیدم گردان و پیاموزان مرا آنچه بدان نیاز دارم و بر علم و دانش و فرزانتان بيفزای.

92 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا، وَرِزْقًا طَيِّبًا، وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا".^(۵)

پروردگارا، من از درگاه ایزدیت علم و دانش مفید و روزی پر برکت، و کار و عمل نیکو و مورد قبولت را مسألت دارم.

93 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ بِأَنَّكَ الْوَاحِدُ، الْأَحَدُ، الصَّمَدُ، الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ،

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ".^(۶)

ای پروردگار یگانه و یکتا، ای آنکه دستان محتاجان تنها بسوی تو دراز است، تو پاکی از اینکه فرزند و یا پدر باشی، و تو پاک و منزهی از شریک داشتن، تو را مثل و مانندی نیست.

(1) بروایت الترمذی 700/4 و ابن ماجه 1453 والنسائی. به صحیح الترمذی 319/2 و صحیح النسائی 1121/3 مراجعه شود، لفظ حدیث چنین آمده

است: "من سأل الله الجنة ثلاث مرات قالت الجنة: اللهم أدخله الجنة ومن استجار من النار ثلاث مرات، قالت النار: اللهم أجره من النار".

(2) دعاء پیامبر اکرم ﷺ برای ابن عباس در البخاری و مسلم بر این حدیث دلالت دارد. به البخاری با شرح فتح الباری 44/1 و مسلم 1797/4 مراجعه شود.

(3) به روایت احمد 403/4. به صحیح الترغیب والترهیب از استاد البانی رحمه الله 19/1 مراجعه شود.

(4) به روایت ابن ماجه 92/1. به صحیح ابن ماجه 47/1 مراجعه شود.

(5) به روایت ابن ماجه 298/1. به صحیح ابن ماجه 152/1 مراجعه شود.

(6) النسائی با همین لفظ 52/3 و احمد 338/4. به صحیح النسائی 279/1 مراجعه شود.

بارالها، ببخشای بر من گناهانم را تنها تویی بخشاینده مهربان.

94 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّ لَكَ الْحَمْدُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ [وَحَدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ] الْمَنَّانُ [يَا] بِدِيَعِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ، إِنِّي أَسْأَلُكَ [الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ]".^(۱)

بارالها حمد و سپاس تنها شایسته بزرگی توست، جز تو هیچ اله و معبودی نیست، تویی پروردگار بخشاینده که نیست هیچ شریکی تو را، ای آفریننده آسمانها و زمین، ای شاهنشاه سخاوت و بزرگی، ای آگاه و توانا و دانا بر همه چیز و همه کس، من از درگاه تو بهشت برین را مسألت دارم و از عذاب هولناک آتش جهنم به بزرگیت پناه می برم.

95 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنِّي أَشْهَدُ أَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، الْأَحَدُ، الصَّمَدُ، الَّذِي لَمْ يَلِدْ، وَلَمْ يُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ".^(۲)

الهی من دست تضرع و زاری بدرگاهت دراز کرده شهادت و گواهی می دهم که تویی پروردگار مطلق و تویی اله همگان و جز تو هیچ اله و معبودی نیست در جهان، تویی یکتا و یگانه، تویی که دستان محتاجان بسویت دراز است، تو نه بچه می زایی و نه زاینده کسی هستی، تو را هیچ شریکی و مانندی نیست.

96 - "رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَتُبْ عَلَيَّ، إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الْعَفُورُ".^(۳)

بارالها، از گناهانم در گذر و ببخشای مرا، تویی بخشاینده مهربان.

97 - "اللَّهُمَّ بَعْلِمِكَ الْغَيْبِ، وَقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ، أَحْيِنِي مَا عَلِمْتَ الْحَيَاةَ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا عَلِمْتَ الْوَفَاةَ خَيْرًا لِي، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَشْيَتَكَ فِي الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، وَأَسْأَلُكَ كَلِمَةَ الْحَقِّ فِي الرِّضَا وَالْغَضَبِ، وَأَسْأَلُكَ الْقَصْدَ فِي الْغِنَى وَالْفَقْرِ، وَأَسْأَلُكَ نَعِيمًا لَا يَنْفَدُ، وَأَسْأَلُكَ قُرَّةَ عَيْنٍ لَا تَنْقَطِعُ، وَأَسْأَلُكَ الرِّضَا بَعْدَ الْقَضَاءِ، وَأَسْأَلُكَ بَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ، وَأَسْأَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ، وَالشَّوْقَ إِلَى لِقَائِكَ، فِي غَيْرِ ضَرَاءٍ مُضِرَّةٍ، وَلَا فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ، اللَّهُمَّ زَيْنًا بَزِينَةَ الْإِيمَانِ، وَاجْعَلْنَا هُدًاءَ مُهْتَدِينَ".^(۴)

(1) بروایت ابوداود 80/2 وابن ماجه 1268/2 والنسائی 52/3 والترمذی 55/5. به صحیح النسائی 279/1 مراجعه شود.

(2) بروایت ابوداود 79/2 والترمذی 515/5 وابن ماجه 1267/2 واحمد 360/5. به صحیح سنن الترمذی 163/3 مراجعه شود.

(3) به روایت ابوداود والترمذی با همین لفظ، والنسائی وابن ماجه 1353/2. به صحیح ابن ماجه 321/2 و صحیح الترمذی 153/3 مراجعه شود.

(4) بروایت النسائی 54/3، 55 واحمد 364/4 با اسناد جید. به صحیح النسائی 280/1 و 281/1 مراجعه شود.

پروردگارا، هیچ چیز بر تو پوشیده و پنهان نیست، تویی قادر و توانای مطلق، چو دانی که زندگیم خوبیها و نیکیها دربردارد به من زندگانی عطا فرما، و آنگاه که مرگ را برایم نیکویافتی دروازه موت برویم بگشای.

بارالها، قلبم را در پنهانی و آشکارایم پر گردان از پرتوی ترس و وحشت از عذابت، و حق و راستگویی را در خوشیها و عصبانیتم بر زبانم جاری ساز، و میانه روی در ثروت و تنگدستی را چراغ راه و برنامه زندگیم قرار ده.

پروردگارا من از تو نعمتهای بی پایان می خواهم، به من چشم روشنیهای همیشگی و دائمی ارزانی دار.

الهی، پس از دادخواهی از من خوشنود و راضی باش و بعد از مرگم به من زندگانی پرسعادتی ارزانی دار.

بارالها، مرا از لذت دیدار چهره پاکت محروم مگردان، و آتش شوق دیدارت را، بدور از ضررها و مصیبتهای کشنده، و فتنه ها و آزمایشهای گمراه کننده، همیشه در من شعله ورگردان.

پروردگارا ما را به زیبایی ایمان زینت بخش و از زمره هدایتکاران و درستگاران قرارمان ده.

98 - "اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي حُبَّكَ، وَحُبَّ مَنْ يَنْفَعُنِي حُبُّهُ عِنْدَكَ اللَّهُمَّ مَا رَزَقْتَنِي مِمَّا أَحَبُّ فَاَجْعَلْهُ قُوَّةً لِي فِيمَا تَحِبُّ، اللَّهُمَّ مَا زَوَيْتَ عَنِّي مِمَّا أَحَبُّ فَاَجْعَلْهُ فَرَاغاً لِي فِيمَا تُحِبُّ"⁽¹⁾

بارالها، محبت و دوستیت و محبت آنانکه دوستیشان مرا به تو نزدیک می گرداند را در قلبم جای ده،

الهی هر آنچه بمن ارزانی داشته ای، از آنچه می خواهم، را قدرت و توان و بازویم گردان در راه آنچه می پسندی.

الهی هر آنچه دوستش دارم و تو از من دور داشته ای را فراغت و گشایش راحتیم قرار ده در راه آنچه می پسندی.

(1) الترمذی این حدیث را روایت کرده و آنرا حسن دانسته است 523/5 شیخ عبدالقادر الأرنؤوط در تحقیقش بر جامع الأصول 341/4 با الترمذی موافق است.

99 - "اللَّهُمَّ طَهِّرْنِي مِنَ الذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْهَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنْ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ طَهِّرْنِي بِالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَالْمَاءِ الْبَارِدِ".^(۱)

بارالها مرا از گناهان وزشتیها دور دار، وآنگونه که پارچه سفید را از پلیدیها پاک می سازند مرا از گناهان پاک گردان.

الهی با برف و یخ و آب سرد و زلال مرا از آتش گناهان وزشتیها پاک گردان.

100 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ، وَالْجُبْنِ، وَسَوْءِ الْعُمْرِ، وَفِتْنَةِ الصَّدْرِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ".^(۲)

پروردگارا، من به تو پناه می جویم از تنگ چشمی و بخیلی و ترسویی و از پستیها و بدیهای زندگی و از فتنه و فساد دل و جان و از عذاب قبر.

101 - "اللَّهُمَّ رَبَّ جِبْرَائِيلَ، وَمِيكَائِيلَ، وَرَبَّ إِسْرَافِيلَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ حَرِّ النَّارِ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ".^(۳)

ای پروردگار جبرائیل و خالق میکائیل، وای آفریننده اسرافیل، مرا از آتش هولناک جهنم و از عذاب دردناک قبر درامان دار.

102 - "اللَّهُمَّ أَلْهِمْنِي رُشْدِي، وَأَعِزَّنِي مِنْ شَرِّ نَفْسِي".^(۴)

بارالها، خیر و سعادت را بمن الهام گردان و مرا از بدیها وزشتیهایم در پناه خویش نگه دار.

103 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ".^(۵)

پروردگارا بمن علم و دانش مفید و ارزنده عطا فرما و مرا از علم بیهوده و دانش پوچ دور نگه دار.

104 - "اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ [السَّبْعِ] وَرَبَّ الْأَرْضِ، وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى، وَمَنْزِلَ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ

(1) به روایت النسائی 198/1 و الترمذی 515/5 به صحیح النسائی 86/1 مراجعه شود.

(2) بروایت ابوداود 9/2 و النسائی 255/8 با لفظ "كان النبي ﷺ يتعوذ من خمس، من البخل والجبن وسوء العمر، وفتنة الصدر، وعذاب القبر". به جامع الأصول با تحقیق الأرئووط 363/4 مراجعه شود.

(3) بروایت النسائی 278/8 به صحیح النسائی 1121/3 مراجعه شود.

(4) بروایت احمد 444/4 و سند آنرا حید بر شمرده و الترمذی 519/5 با همین لفظ.

(5) بروایت ابن ماجه 1263/2 به صحیح سنن ابن ماجه 327/2 مراجعه شود. لفظ حدیث چنین است "سلو الله علما نافعاً وتعوذوا با لله من علم لا ينفع".

شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ، اقضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ".^(۱)

ای آفریدگار زمین و آسمانهای هفتگانه، ای شاهنشاه جهان آفرینش، تویی خالق و پروردگار ما انسانها و پرورنده همه مخلوقات، تویی شکافنده دانه ها در قلب زمین، تویی فرستنده تورات و انجیل و قرآن.

بارالها ازگزند همه آنچه زیر سیطره قدرت و توان توست به درگاه عظمت و قدرت تو پناه می بریم.

الهی تو برای همیشه بوده وهستی، تو بوده ای آنگاه که هیچ کس نبوده و خواهی بود آنهنگام که کسی نیست، تو از همه والاتر و بالاتری و هیچ کس بالاتر و برتر از تو نیست، و تو از دل و اندرون همگان آگاهی.

بارالها دین و قرضهایمان را ادا کن و ما را از فقر و تنگدستی برهان.

105 - "اللَّهُمَّ أَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِنَا، وَأَصْلِحْ ذَاتَ بَيْنِنَا، وَاهْدِنَا سُبُلَ السَّلَامِ، وَنَجِّنَا مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ، وَجَنِّبْنَا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ، وَبَارِكْ لَنَا فِي أَسْمَاعِنَا، وَأَبْصَارِنَا، وَقُلُوبِنَا، وَأَزْوَاجِنَا، وَذُرِّيَّاتِنَا، وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ، وَاجْعَلْنَا شَاكِرِينَ لِنِعْمِكَ مُشْنِينَ بِهَا عَلَيْكَ قَابِلِينَ لَهَا وَأَتَمِّمَهَا عَلَيْنَا".^(۲)

بارالها، بین قلبها و دلهایمان محبت و آلفت آفرین و سوء تفاهمهایمان را برطرف ساخته ما را براه سعادت و رستگاری رهنمون فرما.

الهی از سیاهچالهای گمراهی به نور ایمانمان هدایت نموده از بدیها و زشتیهای آشکار و پنهان ما را در امان دار.

پروردگارا درشنوائی و بینائیمان و در دلها و قلبهایمان و در همسران و فرزندانمان برکت عطا فرما.

و ببخشای بر ما که تویی بخشاینده مهربان.

(1) مسلم 2084/4 بروایت از ابوهریره رضی الله عنه آنرا آورده است.

(2) بروایت الحاکم 265/1 و گفته که بر حسب شرط مسلم است الذهبی نیز با او موافق است.

بارالها، مارا شکرگذار نعمتهای بیدریغت قرار ده وبه ما توفیق آن ده که همیشه حمد و سپاس و ستایش تو گوئیم و مارا مستحق وقابل آنهمه فضل و کرم قرار ده و بیفزای بر ما خیر و نیکیت را.

106 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَسْأَلَةِ، وَخَيْرَ الدُّعَاءِ، وَخَيْرَ النَّجَاحِ، وَخَيْرَ الْعَمَلِ، وَخَيْرَ الثَّوَابِ، وَخَيْرَ الْحَيَاةِ، وَخَيْرَ الْمَمَاتِ، وَتَبَّتْ نِيَّتِي، وَثَقُلَ مَوَازِينِي، وَحَقَّقَ إِيمَانِي، وَارْفَعَ دَرَجَاتِي، وَتَقَبَّلَ صَلَاتِي، وَاغْفِرْ خَطِيئَتِي، وَأَسْأَلُكَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فَوَاتِحَ الْخَيْرِ، وَخَوَاتِمَهُ، وَجَوَامِعَهُ، وَأَوَّلَهُ، وَظَاهِرَهُ، وَبَاطِنَهُ، وَالدَّرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ آمِينَ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا آتَى، وَخَيْرَ مَا أَفْعَلُ، وَخَيْرَ مَا أَعْمَلُ، وَخَيْرَ مَا بَطَّنُ، وَخَيْرَ مَا ظَهَرَ، وَالدَّرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ آمِينَ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَرْفَعَ ذِكْرِي، وَتَضَعِ وَزْرِي، وَتُصَلِّحَ أَمْرِي، وَتُطَهِّرَ قَلْبِي، وَتُحَصِّنَ فَرْجِي، وَتُنَوِّرَ قَلْبِي، وَتَغْفِرَ لِي ذَنْبِي، وَأَسْأَلُكَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ آمِينَ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تُبَارِكَ فِي نَفْسِي، وَفِي سَمْعِي، وَفِي بَصَرِي، وَفِي رُوحِي، وَفِي خَلْقِي، وَفِي خُلُقِي، وَفِي أَهْلِي، وَفِي مَحْيَايَ، وَفِي مَمَاتِي، وَفِي عَمَلِي، فَتَقَبَّلَ حَسَنَاتِي، وَأَسْأَلُكَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ آمِينَ."⁽¹⁾

بارالها من از درگاه عظمت و بزرگیت بهترین حاجتها، و بزرگترین دعاها و بالاترین موفقیتها و برترین کارها و بالاترین ثوابها و پاداشها و خوشبختترین و باسعادت ترین زندگی و بهترین و آرامترین وفات را مسألت دارم.

الهی مرا در راه خود ثابت قدم داشته بر اجر و پاداش و ایمان و تقوایم بیفزای و نماز و طاعاتم را قبول درگاہت قرار داده گناهانم را بیامرز و درجات و مقامم را در بهشت برین بالا و بالاتر ببر.

الهی من از درگاه احدیت مقامی بالا و برتر در بهشت برین مسألت دارم. پروردگارا من از تو گشایش درهای خیر و نیکی و سرانجام نیکویی و اول سعادت و خوشبختی و آخر رشادت و نیکبختی و زندگانی ای پر بار شادی و سعادت مسألت دارم، الهی مرا در درجات بالای بهشتهای برینت مسکن ده. (الهی آمین)

(1) الحاکم آنرا از ام سلمه (أم المؤمنین) به پیامبر اکرم ﷺ رسانده آنرا صحیح دانسته، الذہبی نیز با او موافق است 520/1.

بارالها من از تو خوبی و رشادت در آنچه از من سر می دهد و استقامت و نیکی در هر آنچه در ظاهر و آشکارا و یا خفیه و پنهان انجام می دهم را مسألت دارم.

الهی مرا در درجات بالای بهشتهای برینت جای ده. (الهی آمین)

بارالها نامی خوب و نشانی نیکو از من ورد زباها گردان و مصیبتها و سختیهایم را از دوشم بینداز و قلبم را صفا و پاکی بخش و زندگانیم را بر بهترین وجه ترتیب ده، و شهوت و هوی و هوسم را در کنترل خویش قرار ده، و قلبم را نورانی گردان و گناهانم را بیامرز، الهی مرا در درجات بالای بهشتهای برین جای ده. (الهی آمین)

پروردگارا در جسم و جانم، روح و روانم، شنوایی و بیناییم و در خلق و آفرینش، آداب و اخلاقم، خانواده و خویشانم و در زندگانی و موتم، کار و تلاشم برکت عطا فرما و حسنات و نیکیهایم را قبول درگاہت قرار ده،

الهی مرا در درجات بالای بهشتهای برینت جای ده. (الهی آمین)

107 - "اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي مُنْكَرَاتِ الْأَخْلَاقِ، وَالْأَهْوَاءِ، وَالْأَعْمَالِ، وَالْأَدْوَاءِ".^(۱)

بارالها، مرا از اخلاق زشت و سرشت بد، هوسرانی و شهوت پرستی و بیماریهای سخت دور گردان.

108 - "اللَّهُمَّ قَنِّعْنِي بِمَا رَزَقْتَنِي، وَبَارِكْ لِي فِيهِ، وَاخْلُفْ عَلَيَّ كُلَّ غَائِبَةٍ لِي بِخَيْرٍ".^(۲)

بارالها در آنچه به من ارزانی داشته ای برکت عطا فرما و مرا بدان راضی و قانع ساز و همه آنچه که بر من پوشیده و پنهان است را برایم نیکویی و خیر قرار ده.

109 - "اللَّهُمَّ حَاسِبِي حِسَابًا يَسِيرًا".^(۳)

بارالها، در روز قیامت هنگام بازجوئی و محاسبه با لطافت و نرمی و کرم و سخاوت با من برخورد نما.

110 - "اللَّهُمَّ أَعِنَّا عَلَى ذِكْرِكَ، وَشُكْرِكَ، وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ".^(۴)

(1) بروایت الحاکم 532/1 و آنرا بر شرط امام مسلم دانسته و الذهبی نیز با او موافق است.

(2) بروایت الحاکم 510/1 از ابن عباس رضی الله عنه و آنرا صحیح دانسته و الذهبی نیز با او موافق است.

(3) بروایت احمد 48/6 و الحاکم 255/1 و آنرا بر حسب قواعد امام مسلم صحیح دانسته و الذهبی نیز با او موافق است. عائشه ام المؤمنین رضی الله عنها فرمودند؛ چون پیامبر از دعا فارغ شدند پرسیدم که محاسبه با نرمی یعنی چه؟ فرمودند: اینکه با توجه به نامه اعمالش از او در گذرند چونکه اگر کسی مورد بازجویی قرار گیرد هلاک و نابود خواهد شد، و خداوند با هر بلایی که به مؤمن می رسد گناهانش را ذوب می کند و از او در می گذرد، حتی اگر خاری به پای او فرو رود باعث بخشش برخی از گناهانش می گردد.

(4) بروایت الحاکم 499/1 و او آنرا صحیح بر شمرده و الذهبی نیز با او موافق است و ابوداود 86/2 و النسائی 53/3 و آورده اند که پیامبر ﷺ به معاذ

سفارش کردند که بعد از هر نمازی چنین دعا کند.

بارالها، ما را در ذکر و یادت، و شکر و سپاست و در اداء عبادتها و طاعتت به بهترین وجه یاری فرما.

111 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيمَانًا لَا يَرْتَدُّ، وَتَعِيماً لَا يَنْفَدُ، وَمُرَافَقَةً مُحَمَّدٍ ﷺ فِي أَعْلَى جَنَّةِ الْخُلْدِ".^(۱)

بارالها، به من یقین و ایمانی ارزانی دار که در آن برگشت و کفری نیست و بیخشای به من نعمتهایی بی پایان، و مرا در بالاترین بهشتهای همیشگی در کنار رسول هدایتت محمد ﷺ محشور گردان.

112 - "اللَّهُمَّ قِنِي شَرَّ نَفْسِي، وَاَعِزِّمْ لِي عَلَى أَرْشَدِ أَمْرِي، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا أَسْرَرْتُ، وَمَا أَعْلَنْتُ، وَمَا أَخْطَأْتُ، وَمَا عَمَدْتُ، وَمَا عَلِمْتُ، وَمَا جَهَلْتُ".^(۲)

بارالها، مرا از شر زشتیها و بدیهایم برهان و در بهترین راهها و با سعادترین کارها ثابت قدم دار، الهی هرآنچه در پنهانیها و آشکارا، از روی جهل و نادانی و یا اشتباه و خطا و یا از عمد و با علم و دانش از من سرزده را بر من بیامرز و بیخشای.

113 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أُعُوذُ بِكَ مِنْ غَلْبَةِ الدِّينِ، وَغَلْبَةِ العَدُوِّ، وَشِمَاتَةِ الأَعْدَاءِ".^(۳)

پروردگارا مرا از سرشکستگی در برابر دین و قرضها در امان دار و طعم تلخ شکست از دشمن را به من مچشان و حال و روزم سیاه مگردان، تادشمنان بحالم شادنگردند.

114 - "اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَاَهْدِنِي، وَاَرْزُقْنِي وَعَافِنِي، أُعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ ضَيْقِ المَقَامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ".^(۴)

الهی بیخشای مرا و براه سعادت و رستگاری هدایتم ده، پروردگارا از امراض و بیماریها عافیتم بخش و از رزق و روزیت محروم مساز.

بارالها، من به درگاه عزت و جلالت از تنگی جاه و مکان در روز قیامت پناه می برم.

115 - "اللَّهُمَّ مَتَّعْنِي بِسَمْعِي، وَبَبْصَرِي، وَاجْعَلْهُمَا الْوَارِثَ مِنِّي، وَأَنْصُرْنِي عَلَى مَنْ يَظْلِمُنِي، وَخُذْ مِنْهُ بِثَأْرِي".^(۵)

(1) بروایت ابن حبان در "موارد" صفحه 604 شماره 2436 از ابن مسعود و احمد 386/1، 400 والنسائی "در عمل الیوم واللیلة" شماره 869.

(2) بروایت الحاکم 510/1 با تصحیح او و موافقت الذهبی، و احمد 444/4 الحافظ در "الإصابة" آورده اند که اسناد این حدیث صحیح است.

(3) بروایت النسائی 265/8، به صحیح النسائی 1113/3 مراجعه شود.

(4) بروایت النسائی 209/3 و ابن ماجه 431/1 و دیگران، به صحیح النسائی 356/1 و صحیح ابن ماجه 226/1 مراجعه شود.

(5) بروایت الترمذی و الحاکم 523/1 با تصحیح او و موافقت الذهبی، به صحیح الترمذی 188/3 مراجعه شود.

پروردگارا هرگز مرا از بینائی و شنوایی محروم مساز و همواره چشم و گوشم را برایم حفظ کن.

الهی مرا یاری ده تا پوزه ظالمان به زمین مالم و قصاص و انتقامم را از آنها بگیر.

116 - "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عَيْشَةً نَقِيَّةً، وَمَيِّتَةً سَوِيَّةً، وَمَرَدًّا غَيْرَ مُخْزٍ، وَلَا فَاضِحٍ".^(۱)

بارالها، سعادت و خوشبختی و شادکامی در زندگی را از درگاه عظمت و بزرگیت مسألت دارم.

الهی مرگم را به آرامی و راحتی بر من نازل فرما، و از بازگشت زشت و ناشایسته بسوی درگاه عدلت در امانم دار.

117 - "اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كُلُّهُ، اللَّهُمَّ لَا قَابِضَ لِمَا بَسَطْتَ، وَلَا بَاسِطَ لِمَا قَبَضْتَ، وَلَا هَادِيَ

لِمَنْ أَضَلَّتْ، وَلَا مُضِلَّ لِمَنْ هَدَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا مَانِعَ لِمَا أُعْطِيَ، وَلَا مُقْرَبَ

لِمَا بَاعَدْتَ، وَلَا مُبَاعِدَ لِمَا قَرَّبْتَ، اللَّهُمَّ ابْسُطْ عَلَيْنَا مِنْ بَرَكَاتِكَ وَرَحْمَتِكَ وَفَضْلِكَ

وَرِزْقِكَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ النَّعِيمَ الْمُقِيمَ الَّذِي لَا يَحُولُ وَلَا يَزُولُ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ

النَّعِيمَ يَوْمَ الْعَيْلَةِ، وَالْأَمْنَ يَوْمَ الْخَوْفِ، اللَّهُمَّ إِنِّي عَائِدٌ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا أُعْطِينَا وَشَرِّ مَا

مَنَعْتَنَا، اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْإِيمَانَ وَزَيِّنْهُ فِي قُلُوبِنَا وَكَرِّهْ إِلَيْنَا الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ

وَاجْعَلْنَا مِنَ الرَّاشِدِينَ، اللَّهُمَّ تَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ، وَأُحْيِنَا مُسْلِمِينَ، وَأَلْحِقْنَا بِالصَّالِحِينَ غَيْرَ

خَزَايَا وَلَا مَفْتُونِينَ، اللَّهُمَّ قَاتِلِ الْكُفْرَةَ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ رُسُلَكَ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِكَ،

وَاجْعَلْ عَلَيْهِمْ رِجْزَكَ وَعَذَابَكَ، اللَّهُمَّ قَاتِلِ الْكُفْرَةَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْكِتَابَ؛ إِلَهَ الْحَقِّ" [آمین]

(۲)

بارالها همه حمد و سپاس و شکر از آن توست، آنچه تو به کسی ارزانی داری هیچ نیرو

و قدرتی را توان پس گرفتن آن نیست. و اگر تو کسی را از چیزی محروم سازی هیچ

قدرتی را توان بخشیدن آن بدو نیست. کسی را که تو هدایت بخشی هرگز نتوان گمراه

ساخت و کسی را که تو گمراه ساخته ای امید هدایتش نیست.

(۱) بروایت زوائد مسند البزار 442/2 شماره 2177 والطبرانی و گفته اند که سندش "جید" است. به مجمع الزوائد 179/10 مراجعه شود.

(۲) بروایت احمد با همین لفظ 424/3 و در بین گروهی ها از الحاکم 507/1، 23/3 - 24، و البخاری در الأدب المفرد با شماره 699، و استاد البانی

رحمه الله در "فقه السیره" صفحه 284 و در صحیح الأدب المفرد از امام البخاری با شماره 538 صفحه 259 آنرا صحیح شمرده است.

وکسی را که بر او محرومیت و ناداری نوشته ای نتوان دارا ساخت و کسی را که دارا ساخته ای نتوان فقیر و تنگدست نمود.

کسی را که به درگاه قبولت پذیرفته ای نتوان دور ساخت و آن کس که مهر دوری بر پیشانیش نهاده ای نتوان نزدیک درگاه رحمت نمود.

بارالها، بیخشای بر ما از نعمتها و رحمتها و برکتها و رزق و روزی و فضل و کرم. الهی، من از درگاه سخاوت نعمتهای همیشگی ای که پایان ناپذیر و ثابتند مسألت دارم. الهی درسختیهای فقر و ناداری در رحمت و دارایی برویم بگشای و در ترس و هراس زندگی امن و امانم ده.

پروردگارا، من ازگزند بدیهایی که به ما ارزانی داشته ای و یا محروممان ساخته ای به درگاه تو پناه آورده ام.

بارالها، محبت و عشق ایمان را زینت بخش دلهایمان ساز و دشمنی با کفر و فسق و فساد و عصیانگری را آمیخته قلبهایمان نما و ما را از رستگاران قرار ده.

الهی درکاروان زندگی ما را مسلمان نگه دار و مسلمانمان بمیران و در روز قیامت بدور از ذلت و خواری به قافله نیکوکاران بپیوندان.

بارالها، آتش خشم و غضب را بر کافرانی که به پیامبران اهانت کرده آنها را دروغگو پنداشتند و سد راهشان شدند مسلط دار، و مرگ و نیستی را نثار جانشان کن.

پروردگارا ای یگانه معبود حق و حقیقت آن کافرانی را که کتاب هدایت و رستگاری برایشان فرستادی را با خواری و ذلت و زاری به هلاکت رسان. (الهی آمین)

118 — "اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاهْدِنِي، وَعَافِنِي، وَارْزُقْنِي".^(۱) "...وَاجْبُرْنِي وَارْفَعْنِي".^(۲)

بارالها، بیامرز گناهانم و بگشای دروازه رحمت برویم، الهی به راه رشادتت هدایتیم ده و از سلامتی و عافیت و رزق و روزیت محرومم مساز.

(1) بروایت مسلم 2072/4 — 2073، 2078/4 و در روایت دیگری از مسلم آمده که "فإن هؤلاء تجمع لك دنیاك و آخرتك" — اینها دنیا و آخرت

تو را برایت جمع کرده اند — و در سنن ابی داود آمده که "آنگاه که روستایی برگشت پیامبر ﷺ فرمودند: دستهایش را از خیر و نیکی پر کرد" 220/1.

(2) به صحیح ابن ماجه 148/1 و صحیح الترمذی 90/1 مراجعه شود.

پروردگارا افتادگیها وشکسته گیهایم را بر طرف ساز و مرا به درجه های والای خیر و سعادت رهنمون نما.

119 - "اللَّهُمَّ زِدْنَا وَلَاتَنْقُصْنَا، وَأَكْرِمْنَا وَلَا تُهِنَّا، وَأَعْطِنَا وَلَا تَحْرِمْنَا، وَأَثِرْنَا وَلَا تُؤْثِرْ عَلَيْنَا، وَأَرْضِنَا وَأَرْضِ عَنَّا".^(۱)

پروردگارا، بر آنچه به ما ارزانی داشته ای بیفزای و نعمتهای بیدریغت را بر ما مکاه، و به ما منزلت و جایگاههای بلند ارزانی دار و با ذلت و خواری مسوزانمان، و در خزینه های پر بارت برویمان بگشای و از نعمتهایت محرومان مگردان، و ما را بر دیگران پیشی ده و کسی را بر ما برتری مده و به دوستی مگیر، و از ما راضی خشنود باش و ما را از خود خوشحال و شادان گردان.

120 - "اللَّهُمَّ أَحْسَنْتَ خَلْقِي فَأَحْسِنِ خُلُقِي".^(۲)

بارالها، تو مرا به بهترین شکل و قیافه آفریدی پس بهترین ادب و اخلاق را به من ارزانی دار.

121 - "اللَّهُمَّ ثَبِّتْنِي وَاجْعَلْنِي هَادِيًا مَهْدِيًا".^(۳)

پروردگارا مرا در راه دینت ثابت قدم دار و از رستگاران و هدایتگرانم قرار ده.

122 - "اللَّهُمَّ آتِنِي الْحِكْمَةَ الَّتِي مَن أَوْتِيهَا فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا".^(۴)

الهی آن حکمت و علم و دانشی را به من ارزانی دار که چون کسی بدان دست یابد به سعادت ابدی نایل شده است.

بارالها سلام و درود فرست بر پیامبرمان حضرت محمد ﷺ و بر خاندان و یاران و پیروان راستینش تا روز عدل و دادرسی.

(1) بروایت الترمذی 326/5 شماره 3173، والحاکم 98/2 با تصحیح خودش، استاد عبدالقادر الأرئووط در تحقیقش بر الجامع الأصول 283/11 شماره 8847 آنرا "حسن" دانسته است.

(2) بروایت احمد 403/68، 155، 1/6 استاد البانی در إرواء الغلیل 155/1 شماره 74 آنرا صحیح شمرده است.

(3) دعاء پیامبر اکرم ﷺ برای جریر رضی الله عنه به این دعا دلالت دارد — به صحیح البخاری شرح فتح الباری 161/6 رجوع شود.

(4) بر گرفته از کلام پاک پروردگار یکتا در سوره البقره آیه 269 که فرموده اند: "يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا".